

Gregory Corso – Poslední gangster

Čekám u okna,
nohy zabořené do mrtvých chicagských pašeráků whisky,
já, poslední gangster, konečně v bezpečí,
čekám za oknem z neprůstřelného skla.

Dívám se na ulici a poznávám
ty dva zabijáky ze St. Louis.
Přihlížel jsem, jak stárnou
... revolvery jim reziví v revmatických rukou.

přeložil Jan Zábrana

Odkaz na on-line vizualizaci [ZDE](#)

AUTOR, TEXT, INTERPRETACE

Zápisky z rozstřeleného světa

Gregory Corso (1930–2001) patří k těm básníkům, jejichž život hned od počátku kladl před tvůrce samé překážky: narodil se velmi mladým italským rodičům (otec měl 17, matka 16) a jeho dětství byla trvalá pouť mezi útekami z domu a dobou strávenou v nápravných zařízeních. Celkem logicky ho tento způsob života přivedl i do věznic. Ve svých zápiscích to komentuje takto: „...a tak mě vzali z domova ze společnosti dobrých chlapců do HROBKY (The Tombs, známá newyorská věznice, pozn. J. Z.) ve věku 12 let! (...) většinou tam byli černoši a nenáviděli bělochy a se mnou zacházeli strašně a já opravdu byl jako anděl, poněvadž když mi kradli jídlo a mlátili mě a házeli mi hovna do cely, já ráno druhý den přišel a vykládal jsem jim, jak se mi zdál krásný sen o vznášející se dívce, která přistála u hluboké díry a nedělala nic, jen na mě zírala.“ (Corso, G. Mokré moře. Přeložil J. Zábrana. Praha: Odeon, 1998, s. 150.) Odtud ale vedla jeho cesta, přes seznámení s A. Ginsbergem, do prostředí beat generation a později do Evropy. Corso se tak pro mnohé stal jedním z nejvýznamnějších básníků Ameriky.

Báseň pochází z výboru *Mokré moře*, který zahrnuje většinu z prvních básnických sbírek, *Benzín* a *Šťastné narozeniny smrti*.

Corsova poezie je na jedné straně velice neučesaná, vychází z reportérsky viděného světa na hraně existenční bídy i na hraně zákona. Jsou to uražení a ponížení své doby, kteří ale zůstávají hrdí a svobodní. Je snahou ochránit základní hodnoty tvorby, jako je dychtivé prožívání života, účast na životě. Největší hrozbou pro Corsův básnický svět je pak apatie a scvrknutí života na prostou obživu a existenční pohodlí. Na straně druhé je nesena velkým obdivem k antice a velkým mistrovským dílům, a to nejen literárním, ale také těm výtvarným.

Báseň *Poslední gangster* je pak jakousi momentkou, zastavením se uprostřed rychle plynoucího života. Jde o život, který se mění, svět, který odchází. V Corsově poezii máme co do činění s výraznou barevnou obrazností. I proto je verš „neučesaný“, v jeho uspořádání a rytmickém členění se neskrývá jeho největší hodnota, jazyk je klidný, to podstatné se odehrává ve hře významů a v barevné tonalitě. *Poslední gangster* stojí nad hromadou mrtvých těl: „nohy zabořené do mrtvých chicagských pašeráků whisky,“ a my vidíme už ten barevný obraz, běloba mrtvol a rudá krve, která se zabarvuje tmavými tóny whisky. Zároveň je to obraz jedince, dobrodruha a samotáře, ještě zdůrazněný samotným názvem básně.

Neprůstřelné sklo je možná právě oním štítem vzpomínek, odkazem k tomu, že právě tento mluvčí tuto šílenou dobu přežil a může tedy rozjímat.

V druhé strofě básně se opět ukazuje onen významný motiv bratrství, sourozenství, ti dva zabijáci se zpřesňují teprve ve chvíli detailu, opět barevně, ale tentokrát podpořeni i hláskově: „Přihlížel jsem, jak stárnou / ... revolvery jim reziví v revmatických rukou.“ Přihlížel jsem, jak stárnou, byl jsem u toho, jak stárnou, ale je zde také osten: nic jsem s tím neudělal,

nijak jsem s nimi v tomto momentě nebyl, to až poslední verš celou situaci polidští a promění: barva rzi, barva podzimu a odcházení je doprovázena vibrující hláskou „r“ až po revmatické ruce, aspoň takto, geniálně, v překladu. To minulé se tu probouzí, zachovává právě díky síle výtvarného a zvukového obrazu, tedy najednou není podstatné, že jde o zabijáky, nejde o to, na jaké straně stojí, jestli jsou přátelé nebo soupeři, jsou to lidské bytosti, na které dopadá rána času stejně jako na lyrického mluvčího (nezapomínejme, sám sebe nazývá posledním gangsterem), jako na každého živého člověka. Ale teprve teď, v tom jedinečném gestu, ve kterém se vyjevuje jejich podstata, jsou úplné a celé, jejich svět, viděný jejich optikou, má cenu a není na světě síly ani zákona, který by mohl rozhodnout, jaký lidský život má větší či menší hodnotu. To je také, domnívám se, smysl Corsova psaní i odkaz celé beat generation: teprve v sounáležitosti se může projevit individualita, teprve ve vědomí dalších lidí se může rozsvítit i naše originalita a poselství.

PRACOVNÍ METODICKÝ LIST

Cíl: To, že poezie vyrůstá z prožitku a zkušenosti života, je, myslím, zřejmé. Ovšem aby báseň měla svou intenzitu, musí se nejprve naučit rezignovat na to, co je pokládáno za „literární“, musí zahodit hierarchii obrazů, slov, pojmů, které se hodí či nehodí do básně. Báseň vypořádávající se až z povědně se svými prožitky musí najít stejně odhodlaný a přímočarý jazyk, který nebude nikomu nic nalhávat.

Kdo je dle vašeho názoru podle textu básně gangster?

Může jím samozřejmě být kdokoli. Tady je snad podstatné, že je to postava stojící mimo svět „obyčejných“ lidí respektujících zákony, plnících zadané úkoly a využívajících umožněné a naordinované hodiny práce i volna. Je to někdo, kdo vzal svůj život do vlastních rukou. Ovšem nemá v sobě, aspoň pro tuto báseň ne, osten protizákonnosti, není to v pravém slova smyslu zločinec, není padouch. Snad nejbližší má v českém prostředí k Vilémovi z *Máje* Karla Hynka Máchy.

Co pro vás symbolizuje obraz neprůstřelného skla?

Konotací se zde nabízí celá řada. Může to být zločinec ve vězení při výslechu, může to být vyšetřovatel hledící na podezřelého, ale může to také být sklo času, sklo, které zde vyrostlo pod nánosem vzpomínek, obraz metonymický, kterým se evokuje moment vzpomínky a rekapitulace.

Jak se vizuálně a zvukově vyjadřují verše „nohy zabořené do mrtvých chicagských pašeráků whisky“?

Nejprve obraz kulatiny (mrtvé, pokácené stromy) a potom svobodný proud vody, tedy ona osvěžující tekutina, která se nedá spoutat žádnou prohibicí. Je navíc podpořena zvukem projíždějícího vlaku, odkazujícího k Americe s jejími dlouhými železničními cestami – o protikladu obrazu (přírodní motivy) a zvuku (ruchy města) lze také se studenty debatovat.

Jsou tyto prostředky podle vás funkční? Čím?

Pokud ano – a studenti samozřejmě mohou formulovat a vyargumentovat i svůj nesouhlas – pak je to zřejmě v této rovině: obraz dřeva je obrazem velmi vhodným pro metaforu lidského života, i u něj se čas života „nanáší“ přímo na tělo. Kulatiny zase odkazují k násilné smrti, není to ztrouchnivění, je to zásah zvenčí, usmrčení. Voda je opět obraz mnohoznačný a vícevrstevnatý, zde malý, ale prudký průtok evokuje intenzitu i rozvášněnost, kterou whisky způsobuje. Pokud jde o zvuk vlaku, není asi mnoho signifikantnějších a jednoznačně identifikovatelných symbolů amerického západu i s poukazem na starší tradici westernu a gangsterek.

Jak je znázorněno neprůstřelné sklo?

Je to okno, ovšem okno na jedné straně zamřížované, na straně druhé rozsvícené, kontrastující s podvečerem či nocí venku.

Jaké konotace takový obraz s sebou nese?

Míříže odkazují k bezpečí, k oné neprůstřelnosti fyzikální. Světlo zevnitř zase zavádí atmosféru rekapitulace a vzpomínek, spolu se symbolem kouření, které je také odkazem na ono zastavení v čase a vzpomínku.

Fungují podle vás dva staré stromy proti sobě jako metafora dvou zabijáků?

Existuje dost důvodů, proč ne, stromy nejsou nebezpečné, zdánlivě. Nejsou agresivní. Na straně druhé je v jejich obraze ukryto i ono „probuzení“ lidskosti a blízkosti, jakési pobratimství, které intenzivně zachycuje moment zvratu i textovým plánem básně.